

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
5. นโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF)
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ

การเรียนรู้ของมนุษย์มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ดังนั้นจึงควรเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของความรู้และความเข้าใจของมนุษย์

ความรู้ คือ ความเข้าใจในบางสิ่งหรือในบางเรื่องและรวมไปถึงในการนำความรู้นั้นไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย

อักษร สวัสดิ์ (อ้างถึงใน ว่าที่ร้อยตรีรุ่งโรจน์ สินธุ์เทียม 2555:12-13) ได้ให้ความหมายของความรู้หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกลึถึงสิ่งเฉพาะวิธีการและกระบวนการต่างๆ รวมถึงแบบกระสวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความทรงจำอันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ

โดยก่อนหน้านี้ในปี ค.ศ.1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัยของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่างๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1) ความรู้ (knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและระลึกได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึง ความจำในสิ่งที่ย่างยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมายและความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3) การนำไปปรับใช้ (application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจ หรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยใช้ ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการ แปลความหมายการสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4) การวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และ การนำไปปรับใช้โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อยๆ ที่มี ความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ เพื่อดูส่วนประกอบปลีกย่อยนั้น สามารถเข้ากันได้หรือไม่อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5) การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความหมายในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ หรือส่วนใหญ่ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของ กระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อนอันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่ กำหนด

6) การประเมินผล (evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะที่ต้อง ใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกัน เพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจหมายถึง ความเข้าใจในเรื่องบางเรื่องหรือในเรื่องที่สนใจ โดยระดับความรู้จากความรู้ขั้นต่ำไปสู่ระดับความรู้ขั้นสูง กล่าวคือความรู้นำไปสู่ความเข้าใจและ การนำไปปรับใช้โดยมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ การประเมินผลเป็นทักษะขั้นสูงกว่า

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

2.1 ความหมายของความเห็น

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2534:78) ความความเห็น หมายถึง การแสดงออกทางวาจาของ เจตคติการที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรเป็นการแสดงความคิดเห็นของ บุคคลดังนั้นการวัดความคิดเห็นบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541:94) ได้ให้ความหมายว่า ความเห็น คือการ ประเมิน หรือการตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ คน หรือเหตุการณ์ ซึ่งสะท้อนให้ เห็นถึงความรู้สึกของคนๆ หนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน (2546:236) ได้ให้ความหมายไว้ ว่า ความเห็น หมายถึง เป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

สุชา จันทน์เอม (2546:23) ได้กล่าวว่า ความเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนกับทัศนคติ คนเรายังจะมีความเห็นแตกต่างกันไป ความ เห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ

จำลอง เงินดี (อ้างถึงในรณยุทธ สมบึงกลาง 2555:5-9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือน ทัศนคติ ความเห็นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้สังเกตและวัดได้จาก คนแต่มีส่วนที่แตกต่างไปจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเจ้าตัวอาจตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้

จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่า ความเห็น หมายถึง การประเมินสิ่งใด สิ่งหนึ่งด้วยความรู้สึกและข้อเท็จจริงของแต่ละบุคคล โดยผ่านการแสดงออกทางวาจา ทางอารมณ์ กิริยาท่าทางของตัวบุคคล ซึ่งเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

2.2 ความสำคัญของความคิดเห็น

เฟลด์แมน (Feldman, 1971:53) กล่าวว่า การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษา ความรู้สึกของบุคคล กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อ และความรู้สึกใดๆ ออกมา โดยการพูด การเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็น จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงาน

เบสท์ (Best, 1977:17) กล่าวว่า ในการศึกษาความคิดเห็นต่าง ๆ ส่วนมากจะได้วิธี แบบวิจัยตลาด ได้แก่ การสอบถาม ชักถาม บันทึกลง และรวบรวมไว้เป็นข้อมูล ซึ่ง เบสท์ ได้ เสนอแนะว่า วิธีง่ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะเช่นไร และจะได้

สามารถทำตามข้อคิดเห็นนั้นได้ หรือในการวางนโยบายใดๆ ก็ตาม ความคิดเห็นที่วัดออกมาได้จะ ทำให้ผู้บริหารเห็นควรหรือในอันที่จะดำเนินนโยบายหรือล้มเลิกไป

สรุปความสำคัญของความคิดเห็นได้ว่า จากการสำรวจความคิดเห็นและรวบรวมไว้เป็นข้อมูล ความคิดเห็นที่วัดออกมาได้ เป็นประโยชน์ต่อระบบงานในการวางนโยบายต่างๆ ให้เป็นไปตามนโยบาย หรือการเปลี่ยนแปลงนโยบาย เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างเรียบร้อย

2.3 ประเภทของความคิดเห็น

เรมเมอร์ (Remmer, 1996:47) จำแนกความคิดเห็นเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความคิดเห็นเชิงบวกสุด-เชิงลบสุด (extreme opinion) เป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งสามารถทราบทิศทางได้ ซึ่งทางบวก ได้แก่ ความรักหลงและทางลบ ได้แก่ ความรังเกียจ โดยความคิดเห็นนี้รุนแรง และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

2) ความคิดเห็นจากความรู้ความเข้าใจ (cognitive contents) การมีความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีพื้นฐานจากความรู้ความเข้าใจสิ่งนั้น เช่น ความรู้สึกความเข้าใจในทางที่ดี ได้แก่ ชอบ ยอมรับ เห็นด้วย ความรู้ความเข้าใจในทางที่ไม่ดี ได้แก่ ไม่ชอบ รังเกียจ ไม่เห็นด้วย เป็นต้น

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า ความคิดเห็นสามารถเกิดจากการเรียนรู้เข้าใจ ในเรื่องและสิ่งต่าง ๆ ความคิดเห็นสามารถแบ่งได้ทั้งในทางที่ดี ได้แก่ การยอมรับเห็นด้วยในระดับที่ต่างกัน ในทางไม่ดี ได้แก่ ไม่ชอบ รังเกียจ ไม่เห็นด้วย การปฏิเสธอาจมีระดับความคิดเห็นในระดับธรรมดาและรุนแรง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล

2.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2534:1) สรุปว่า การก่อตัวของความคิดเห็นไปในทิศทางใดเป็นผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไข 4 ประการ ได้แก่

1) กระบวนการเรียนรู้ที่สะสมเพิ่มพูนขึ้นโดยเป็นการบูรณาการองค์ความรู้รวมเข้าด้วยกัน เช่น จากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน เป็นต้น

2) ประสบการณ์การส่วนตัว เนื่องจากมนุษย์ต่างมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไปซึ่งการสั่งสมของประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจะก่อให้เกิดการสร้างรูปแบบเป็นของตนเอง ดังนั้นความคิดเห็นบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะแต่ละบุคคล ที่พัฒนาไปตามวิถีชีวิต

3) การเลียนแบบ การถ่ายทอดความคิดเห็นของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบความคิดเห็นของคนอื่นที่ตนเองเกิดความพอใจ ศรัทธา ชื่นชอบ เช่น ครอบครัว อาจารย์ คารานักการเมือง หรือบุคคลสำคัญ เป็นต้น

4) อิทธิพลของกลุ่มสังคม การอยู่ร่วมในสังคมก่อให้เกิดการน้อมรับเอาความคิดเห็นของกลุ่มมาเป็นของตน ซึ่งอาจเป็นทั้งการยอมรับโดยสมัครใจหรือการยอมรับแบบจำยอม เพื่อมิให้เป็นการขัดหรือฝืนกระแสสังคมได้ทั้งนั้น ซึ่งกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างมาก ได้แก่ กลุ่มศาสนา กลุ่มวัฒนธรรม สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2540:50) ได้กล่าวว่า อายุมีผลต่อเจตคติของบุคคลส่วนใหญ่ มักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ยาก ซึ่งถ้าให้มีผลต่อเจตคติของเขานอกจากอายุแล้วยังมีตัวแปรอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ปฏิภานของบุคคลต่อสิ่งเร้า ข่าวสาร เป็นต้น บุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปฏิภานไม่เหมือนกัน ผลที่จะมีต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความคิดย่อมแตกต่างกันไปด้วย

Oskamp (1977:119-133) ได้กล่าวสรุปถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น ดังนี้

1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระคือ อวัยวะต่าง ๆ ของบุคคลที่ใช้รับรู้ความผิดปกติของอวัยวะ ความบกพร่องของอวัยวะสัมผัส ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นไม่ติดต่อบุคคลภายนอก

2) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล คือ บุคคลได้ประสบเหตุการณ์ด้วยตนเอง กระทำด้วยตนเองหรือได้พบเห็น ทำให้บุคคลมีความใส่ใจและความคิดต่อประสบการณ์เหล่านั้น

3) อิทธิพลของผู้ปกครอง คือ เมื่อเป็นเด็กผู้ปกครองจะเป็นผู้ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มาก จึงมีผลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็ก

4) ทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม คือ เมื่อบุคคลเจริญเติบโตย่อมต้องมีกลุ่มและสังคม ดังนั้น ความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือการอบรมสั่งสอนของโรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนหรือต่างกัน ย่อมมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

5) สื่อมวลชน คือ สื่อต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเรา ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น คือ การเรียนรู้ ประสบการณ์ ครอบครัว ทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่มคนในสังคมหรือบุคคลสำคัญ การเลียนแบบ อายุ ข่าวสาร สิ่งแวดล้อม สื่อต่างๆ ย่อมมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคล

2.5 วิธีวัดความคิดเห็น

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2531:3) การวัดความคิดเห็นสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ โดยรูปแบบที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันมีด้วยกัน 4 วิธี คือ

1) วิธีของเทอร์สตัน (Thurston's method) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาณแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็น หรือทัศนคติไปในทางเดียวกัน และเสมือนว่าเป็นสเกลที่มีช่วงห่างเท่ากัน (Equal-Appearing Intervals)

2) วิธีของกัตต์แมน (Guttman's scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้ จากอันดับต่ำสุดถึงสูงสุดได้ และแสดงถึงการสะสมของความคิดเห็น

3) วิธีการจำแนกความแตกต่างในการตีความ (Semantic Differential Scale: S-D Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น 7 ระดับ (Seven-point scale) โดยแบ่งเป็นช่วงๆ ตั้งแต่ด้านซ้ายสุดของสเกลกำหนดให้เป็นค่าเชิงบวกสุด ด้านขวาสุดของสเกลกำหนดให้เป็นค่าลบสุด ซึ่งอาศัยคู่คำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม (Bipolar adjective) เช่น ดี-เลว ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น

4) วิธีของลิเคิร์ท (Likert's method) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติ และความคิดเห็น ที่นิยมแพร่หลายเพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยจัดอันดับความชอบหรือความไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบและให้คะแนน 5,4,3,2,1 หรือ +2, +1, 0, -1, -2 ตามลำดับ

เบสท์ (Best, 1997:171) ได้กล่าวว่า การวัดความคิดเห็น โดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ บุคคลที่จะถูกวัด สิ่งเร้าที่มีการตอบสนองซึ่งจะออกมาในระดับสูงต่ำมากน้อย วิธีวัดความคิดเห็นนั้น โดยมากจะใช้ตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ตอบคำถามเลือกตอบแบบสอบถาม และผู้ถูกวัดจะเลือกตอบตามความคิดเห็นของตนเองในเวลานั้น การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นนั้นใช้การวัดแบบลิเคิร์ท โดยเริ่มด้วยการรวบรวมหรือเรียบเรียงข้อความที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นและระบุให้ผู้ตอบ ตอบว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับข้อความที่กำหนดให้ ซึ่งข้อความแต่ละข้อความจะมีความคิดเห็นเลือกตอบ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วยไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ บุคคลที่จะถูกวัด สิ่งเร้าที่มีการตอบสนองซึ่งจะออกมาในระดับสูงต่ำมากน้อย เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ซึ่งแต่ละความคิดเห็นแสดงออกได้ทางการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานทางด้านความรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และข้อมูลข่าวสารของแต่ละบุคคล

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

3.1 ความหมายของความต้องการ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546:436) กล่าวถึง “ความต้องการ” หมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้ากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่

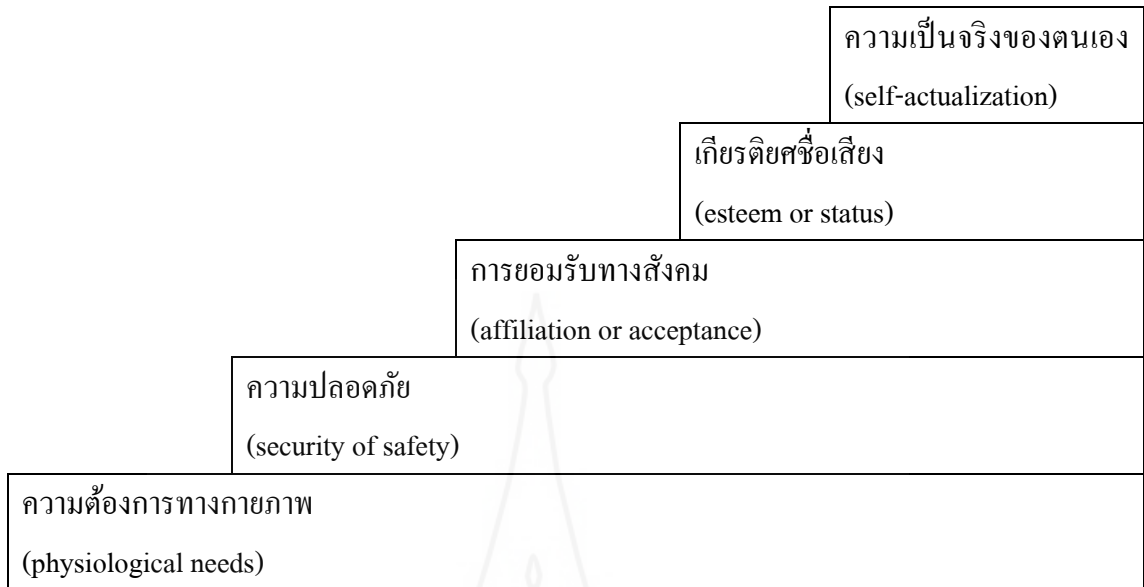
นั่งต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่งและก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

ฌ็อง-ฌัก กัวแซหลง (อ้างถึงในทองคำ พิลากรณ์ 2554: 7-13) ได้สรุปเกี่ยวกับความต้องการว่า ความต้องการเป็นความอยากได้ของมนุษย์ จึงต้องแสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อได้รับการตอบสนองแล้ว ก็เกิดความต้องการอยากได้สิ่งใหม่อีกโดยไม่มีที่สิ้นสุด ถึงแม้บางขณะอาจจะรู้สึกได้ว่า ไม่ต้องการแต่เมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระตุ้น ก็เกิดความต้องการขึ้นมาอีก จนกระทั่งเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองตามประสงค์ก็จะไม่เกิดความพึงพอใจ

อุดมรัตน์ นิ่มเขียน (25:27) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์ มีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแรงจูงใจ ประกอบด้วย ขั้นตอนของความ ต้องการ แรงขับขั้นพฤติกรรม และสุดท้าย ขั้นลดแรงขับ ในทางสังคมศาสตร์ ให้ความสำคัญต่อความต้องการของมนุษย์ในระดับความจริงเท่านั้น ไม่ใช่ความต้องการที่รู้สึกต้องการ ส่วนความต้องการของเกษตรกรนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ความต้องการทางสังคม ความต้องการทางเศรษฐกิจและสุดท้าย ความต้องการทางเทคโนโลยี

3.2 ระดับขั้นความต้องการ

ปัญญา หิรัญรัมย์ (2548:27) ได้กล่าวถึงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ โดย(Maslow) เชื่อว่ามนุษย์โดยทั่วไป จะแสดงความต้องการของตนเองตามระดับขั้นในแต่ละขั้น แต่แต่ละช่วงเวลา และความเนิ่นหนักจะขึ้นอยู่กับมนุษย์แต่ละคน มาสโลว์ จึงได้แบ่งความต้องการออกเป็น 5 ระดับ ดังภาพที่ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์

ที่มา: ปัญญา หิรัญรัมย์ (2548 : 27)

3.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

มาสโลว์ (Maslow 1987:122-124 อ้างถึงในบุญศรี คำชาย 2544:132-133) ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ดังนี้

3.1.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เป็นทฤษฎีที่เน้นย้ำในเรื่องของความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่เป็นกลุ่ม เป็นจุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นหลั่นชั้น ความต้องการระดับขั้นต่ำสุด คือความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (basic physiological and biological need) และระดับสูงที่สุดก็คือความต้องการที่จะประสบความสำเร็จหรือความต้องการประจักษ์ตน (self-fulfillment หรือ self-actualization need)

มาสโลว์ อธิบายถึงความพึงพอใจ และความต้องการของมนุษย์ โดยมีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับมนุษย์ 3 ประการ คือ

1) มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง เมื่อความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอื่นจะเข้ามาแทนที่ โดยที่กระบวนการนี้จะไม่มีวันสิ้นสุดโดยจะเริ่มต้นตั้งแต่เกิดจนตาย

2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการนั้นจะไม่เป็นแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3) ความต้องการของมนุษย์มีเป็นลำดับขั้นตามความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในระดับสูงจะกลายเป็นแรงขับหรือ แรงจูงใจแทน อันจะเป็นเหตุให้บุคคลต้องสร้างพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการทันที

มาสโลว์ เชื่อว่า มนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ขั้นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมนุษย์จะมีความต้องการในขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นนี้จนเป็นที่พอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการในขั้นสูงต่อไป ความต้องการในขั้นต่ำกว่า จะต้องได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจ จึงจะแสดงความต้องการขั้นสูงได้ รายละเอียดของความต้องการทั้ง 5 ขั้น มีดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ เป็นความต้องการในระดับต่ำขั้นแรกเป็นความต้องการซึ่งจำเป็นเพื่อการอยู่รอด อันเป็นเรื่องทางกายภาพและชีวภาพคือความต้องการในการพักผ่อน อากาศ อุณหภูมิที่พอเหมาะ การขับถ่าย การเคลื่อนไหว เรื่องเพศ รวมตลอดถึงความต้องการในปัจจัยสี่คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะความจำเป็นที่ต้องดำรงชีพอยู่ ทำให้มนุษย์ต้องหาสิ่งเหล่านี้ตอบสนองก่อนเป็นลำดับแรก ดังนั้นความจำเป็นทางด้านร่างกายจะเป็นความต้องการลำดับแรกที่มนุษย์จะต้องมีเป็นพื้นฐานก่อนถึงจะมีความต้องการในลำดับอื่นต่อไป เกษตรกรก็เช่นเดียวกันที่มีความต้องการทางด้านกายภาพ และชีวภาพ เพื่อให้สุขภาพร่างกายของตนเองแข็งแรง เพื่อการประกอบอาชีพเกษตรได้อย่างเต็มที่ เมื่อมีการดูแล ผลผลิตที่เกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่ที่จะส่งผลให้ได้ผลผลิตดี มีคุณภาพ และที่สำคัญคือ มรอาหารไว้บริโภคในครอบครัว

ขั้นที่ 2 ความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคง เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกายแล้ว มนุษย์ก็就会有ความต้องการในขั้นสูงขึ้นไป คือความต้องการทางด้านความปลอดภัย หรือมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการที่จะปกป้องตนเอง ให้พ้นจากอันตราย หรือการถูกแย่งชิงของต่างๆ ที่ตนเป็นเจ้าของซึ่งความต้องการที่จะมีความปลอดภัยและความมั่นคงนี้เป็นความต้องการที่มีอิทธิพล อย่างสำคัญ มนุษย์ปรารถนาที่จะอยู่ห่างจากสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งปวงต่อชีวิตไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุ โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ

ขั้นที่ 3 ความต้องการในทางสังคม ความรักใคร่และความเป็นเจ้าของ เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นที่ต่ำกว่าแล้ว คือ ความต้องการพื้นฐานสนองทางกายภาพและชีวภาพและความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคงโดยได้รับการตอบสนองพอสมควรแล้ว ความต้องการในทางสังคม ความต้องการในความรักใคร่ และความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเริ่มมีบทบาท

ตามมานั้นคือ ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่นหรือสถานภาพในสังคม การอยู่ร่วมกับคนอื่นในสถานการณ์ที่รู้สึกว่ามีส่วนร่วม และเป็นที่ยอมรับ แต่ละคนโดยทั่วไปจะมีความต้องการนี้ในระดับที่ต่างกันในแต่ละบุคคล และในแต่ละสถานการณ์ต่างกันด้วย ความต้องการทางสังคมนี้หมายรวมถึงความต้องการในความรักใคร่ด้วย เกี่ยวกับความต้องการชนิดนี้ บุคคลโดยทั่วไปมักจะมีความในความสัมพันธ์กับบิดา มารดา สามี ภรรยาและลูกรวมตลอดถึงญาติพี่น้อง นอกจากนั้นความต้องการนี้อาจตอบสนองได้ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ว่าคนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป็นคนที่มีคุณค่าของกลุ่ม มิใช่เป็นเพียงแต่ผู้ผลิตที่ไม่มีความรู้สึก ไม่มีชีวิตจิตใจ และถ้าปราศจากความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแล้ว คนจะรู้สึกว่าตนเป็นบุคคล ไม่พึงปรารถนา และรู้สึกว่าตนนั้นไม่เป็นที่ต้องการหรือไม่มีคุณค่า และที่สุดคนก็จะประพฤติตนเหมือนคนอื่นที่มีใช้สมาชิกขององค์กรเหล่านี้เป็นเรื่องที่คลุมไปถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของด้วยนอกจากนี้ ยังปรากฏผลการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความต้องการระดับนี้ซึ่งเป็นการทำให้เกิดแง่มุมที่กว้างออกไป เช่น ผลการค้นคว้าของสแตนเลย์ ซาชเทอร์ (Schachter 1959:passim อ้างถึงใน สร้อยตระกูล (ดิยานนท์) อรรถมานะ 2541:96) แห่งมหาวิทยาลัยมินโซตา กล่าวว่าคนที่คนเข้าสังคม และแสวงหาความต้องการในความรักใคร่นั้น มิใช่เพื่อสังคมในตัวของมันเอง แต่เป็นเพราะคนชอบและสนุกกับการเข้าสังคมมากกว่า และในหลายๆ กรณี เป็นเพราะคนต้องการกล่าวอ้างถึงความเชื่อของคน หรือเมื่อบุคคลเกิดความตื่นเต้น สับสน หรือไม่สบายใจคนมักจะมองหาบุคคล ที่อยู่ในภาวะแบบเดียวกับตนและที่สุดบุคคลก็จะรวมกันเป็นกลุ่มก่อนได้ เพราะมีความรู้สึกทำนองเดียวกัน

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับในสังคม ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับ หมายถึงความต้องการของบุคคลที่จะมีคุณค่าในสายตาของคนอื่น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถที่แท้จริง ความสำเร็จ และความเคารพที่ได้รับจากคนอื่น ความต้องการเหล่านี้อาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ

1) ความปรารถนาที่จะมีความแข็งแกร่ง ความสำเร็จ มีความเพียงพอ มีความมั่นใจ เพื่อที่จะเผชิญโลก และมีความเป็นอิสระและเสรีภาพ

2) ความปรารถนาที่จะมีชื่อเสียงและเกียรติภูมิ ซึ่งอธิบายได้ว่าเป็นการเคารพ หรือความยกย่องที่ได้รับจากบุคคลอื่น (การได้รับการยอมรับ ความสนใจ ความสำคัญ หรือการเห็นคุณค่า) ในประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกว่าประสบความสำเร็จนั้น นอกจากจะหมายรวมถึงความรู้สึกของบุคคลว่างานของบุคคลเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้ว ยังหมายความว่าบุคคลนั้นกำลังก้าวหน้าและบุคคลจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่บุคคลนั้นปรารถนา

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดหรือความต้องการประจักษ์ตน เป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง พยายามผลักดันชีวิตของเขาเองให้เป็นไปในทางที่ดีที่สุดตามที่คาดหวัง

3.1.2 ทฤษฎีความต้องการของแอลเดอร์เฟอร์ (Alder's Modified Needs) แอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer อ้างถึงใน กุญชรี คำชาย 2544:134) ได้ศึกษาทฤษฎีของมาสโลว์และพัฒนาทฤษฎีขึ้นมาเพื่อลดปัญหาที่นักจิตวิทยาทฤษฎีของมาสโลว์ ทฤษฎีนี้ จัดกลุ่มความต้องการจำเป็นของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ความต้องการอยู่รอด หมายถึง ความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับทางกาย ทางสรีระ และความต้องการความปลอดภัย ทั้งในด้านของชีวิตและสิ่งแวดล้อม

2) ความต้องการความสัมพันธ์ หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การได้รับการยอมรับจากสังคม และมีความปลอดภัยจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3) ความต้องการเจริญเติบโต หมายถึง ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากการประสบความสำเร็จส่วนตน และการได้พัฒนาตนเองไปจนถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพ แนวคิดเรื่องของสัจจะการแห่งตนของมาสโลว์

ทฤษฎีนี้เสนอว่า พฤติกรรมของบุคคลนั้นถูกจูงด้วยความต้องการมากกว่า 1 ระดับพร้อมๆ กัน ส่วนที่ต่างออกไปจากทฤษฎีของมาสโลว์ ได้แก่ ทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการความคับข้องใจ การถดถอย (frustration-regression process) ซึ่งอธิบายว่าการที่คนๆ หนึ่งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่สูงกว่าได้ จะเกิดความคับข้องใจ และถดถอยกลับมายังความต้องการจำเป็นขั้นที่อยู่ต่ำกว่าถดถอยไป

3.1.3 ทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ (Murray's Manifest Need Theory) ประกอบด้วยความต้องการ 4 ประการ คือ ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการความสัมพันธ์ ความต้องการอิสระ และความต้องการอำนาจ ซึ่งความต้องการเหล่านี้อาจเกิดขึ้นพร้อมกัน โดยบางด้านสูง บางด้านต่ำก็ได้ และไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเรียงเป็นลำดับ (กุญชรี คำชาย 2544:135)

3.1.4 ทฤษฎีความต้องการหรือแรงจูงใจของแมคเคลแลนด์ (McClelland Achievement Motivation) ทฤษฎีความต้องการที่กล่าวมานั้นไปที่ความต้องการปรารถนาของมนุษย์ แต่แท้จริงแล้วมนุษย์ยังมีความต้องการอีกประเภทหนึ่ง เป็นความต้องการทฤษฎี ซึ่งถือเป็นความต้องการทางใจหรือทางสังคม เป็นความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้และถูกเสริมแรงโดยการอบรมเลี้ยงดูและปทัสถานสังคม แมคเคลแลนด์ ได้ศึกษาความต้องการทฤษฎีนี้ โดยเฉพาะที่เป็นแหล่ง

ของแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งจำแนกเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และแรงจูงใจ ใฝ่ อำนาจ (กฤษศรี คำขาย 2544:135-136)

1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นแรงจูงใจที่ได้รับการศึกษามากที่สุดประเภทหนึ่งบุคคล ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ต้องการที่จะทำงานซึ่งท้าทายให้ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยความ พยายามของตนเอง และเป้าหมายที่วางไว้นั้นมีความยากง่ายที่เหมาะสม จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ชอบทำงานตามลำพังมากกว่าทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เพราะมีความต้องการ อย่างมากที่จะรับผิดชอบงานนั้นด้วยตนเอง นอกไปจากนั้นยังชอบสถานการณ์ที่มีการแข่งขันและ ต้องการข้อมูลป้อนกลับที่ชัดเจนเมื่อลงมือทำงาน คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะพอใจมากที่สุด หากสิ่งที่จะต้องทำนั้นท้าทาย รู้ผลป้อนกลับและได้รับการยอมรับ (McClland 1970 อ้างถึงใน กฤษศรี คำขาย 2544:135) มีผลการวิจัยยืนยันว่าผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงส่วนใหญ่ จะถูกจูงใจด้วยความ คาดหวังว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุคคลได้รับการตอบสนอง รางวัลที่จับต้องได้เป็นสิ่งจูงใจที่มีผล น้อยยกเว้นมีปริมาณมากพอที่จะทำให้รู้สึกว่ารางวัลนั้นเป็นตัวยอมรับความสำเร็จของบุคคล ในทางตรงข้าม ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ พบว่ารางวัลที่จับต้องได้ เช่น วัตถุหรือเงินจะเป็นสิ่งจูงใจ ให้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

2) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ เป็นความต้องการของบุคคลที่จะแสวงหาการยอมรับจาก ผู้อื่นคล้อยตามความประสงค์และความคาดหวังของผู้อื่น หลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการเผชิญหน้า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์สูงจะสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับคนอื่น ๆ พยายามทำให้คนอื่น ๆ ชอบ ตน ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อ ๆ และพยายามมิให้เกิดความขัดแย้ง ในการทำงานนั้นผู้ที่มี แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์จะทำงานเป็นกลุ่มได้ดีและประสานงานได้ดีกว่า แต่จะตัดสินใจไม่ค่อยได้ดี โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง

3) แรงจูงใจใฝ่อำนาจ หมายถึง ความต้องการที่จะควบคุมสิ่งแวดล้อมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นคนหรือเป็นวัตถุ ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจสูงมีแนวโน้มจะแสดงอิทธิพลของตนเองต่อ ผู้อื่นและมักอยู่ในตำแหน่งผู้นำกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มักเห็นได้จากการ มี พฤติกรรมเกลียดกลุ่ม ชักจูงหรือให้ข้อเสนอแนะ ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องการความภักดีจากผู้อื่นและจะ เกิดความพึงพอใจหากได้ควบคุมและเอาชนะคนอื่นได้ ดังนั้นแรงจูงใจใฝ่อำนาจจึงเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการภาวะผู้นำ สรุปได้ว่าคนที่ต่างกันต้องการจำเป็นแตกต่างกัน ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันผู้เรียน บางคนพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการที่จะเจริญเติบโตและพัฒนาตนเองขณะที่บาง คนยังอยู่ในขั้นของการตอบสนองความต้องการจำเป็นทางกายและต้องการที่จะมีชีวิตรอดและอยู่ อย่างปลอดภัย และการเปลี่ยนแปลงของขั้นตอนการจำเป็นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลก้าวสู่ขั้นตอนต่างๆ

ของชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นคนแต่ละรุ่นจะมีรายละเอียดของความต้องการจำเป็นไม่เหมือนกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่คนๆ นั้นเติบโตมา

สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการตามที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความต้องการหมายถึง การที่มนุษย์เกิดภาวะขาดความสมดุล เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้น ก็เกิดแรงขับภายในร่างกาย จึงทำให้มีความอยากได้ ประสงค์จะได้ในสิ่งที่ได้รับการกระตุ้น และเมื่อได้รับการตอบสนองจนกระทั่งเกิดความพึงพอใจ หรืออยู่ในภาวะสมดุล แต่ถ้ามีสิ่งเร้าใหม่ มากระตุ้น ก็จะเกิดความอยากได้ในสิ่งใหม่ขึ้นมาอีกโดยไม่มีที่สิ้นสุด

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

4.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

มีนักวิชาการให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร ไว้ดังนี้

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2551:21) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดีดินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และสุรพล เศรษฐบุตร (2553:11) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การบริการการศึกษาแบบเสริม หรือขยายออกไปสู่ประชาชนทั่วไป เป็นกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตร โดยอาศัยการให้การศึกษา แก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลอื่นที่สนใจโดยวิธีการฝึกปฏิบัติจริง และเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมของเกษตรกร

บุญธรรม จิตตอนันต์ (อ้างถึงในศศิธร หุ่นทอง 2555:16-20) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ

กรมส่งเสริมการเกษตร(http://elearning.doae.go.th/courseware/doae/exe/_2.html)

กล่าวว่า ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง เป็นกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตร โดยอาศัยการให้การศึกษารูปแบบนอกโรงเรียน แก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลอื่นที่สนใจ โดยวิธีการฝึกปฏิบัติ และเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตและความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการในการให้การศึกษานอกโรงเรียน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นครูผู้ให้ความรู้ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการนำข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรไปสู่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้ เรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการกินดีอยู่ดี ของคนในชุมชนโดยส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน

4.2 ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลีฤทธิ์ และสุรพล เศรษฐบุตร (2553:15) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และมีความสำคัญในมิติการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย ดังนี้

1) การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อการเกษตรในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้โดยการนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมถ่ายทอด แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งย่อมจะเกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น

2) การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศชาติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และในมิติการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยโดยเฉพาะในด้านการแก้ไขปัญหาหรือขจัดความยากจน และความอดอยาก หิวโหยของประชากร โดยให้ผลผลิตการเกษตรมีพอเพียงต่อความต้องการ ภายใต้ข้อจำกัดทั้งในด้านพื้นที่ทำการเกษตรที่ลดลง การลงทุนสูงขึ้น ปัญหาแรงงานเกษตรและราคาผลผลิตที่ไม่เป็นธรรม การส่งเสริมการเกษตรที่มีประสิทธิภาพจะเป็นส่วนสำคัญในอันที่จะทำให้เกษตรของประเทศพัฒนาขึ้น

4.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลีฤทธิ์ (2551:223-232) กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร (agricultural extension methods) เป็นกระบวนการของการนำความรู้ วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่

เกษตรกร เป็นลักษณะของการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการสอนหรือฝึกอบรม วัตถุประสงค์มุ่งที่จะให้เกษตรกรสามารถสร้างความสนใจ ความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติของ เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

4.3.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยอิงบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์ ได้แก่

1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคล (individual method) ให้เกษตรกรหรือบุคคล ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ได้เรียนรู้ตนเองอย่างเป็นอิสระ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกรโดยตรง เป็นรายบุคคล

(1) การเยี่ยมไร่ นา และบ้านของเกษตรกร (farmer and home visit) เจ้าหน้าที่ไปพบปะรับฟังปัญหาและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรถึงฟาร์มหรือไร่ นา โดยเห็นสภาพ ความเป็นจริงของเกษตรกร

(2) เกษตรกรผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อที่สำนักงาน (office calls) เกษตรกรมีความสนใจและเชื่อว่าเจ้าหน้าที่จะให้ข่าวสารหรือความรู้ได้

(3) การติดต่อทางโทรศัพท์ (telephone calls) สามารถช่วยเหลือ แก้ไข ปัญหาได้รวดเร็ว ลดเวลาและระยะทางในการติดต่อ

(4) การติดต่อทางจดหมายส่วนตัว (personal letter) เขียนจดหมายเมื่อเกิด ปัญหาและต้องการคำตอบ หรือเพื่อแจ้งข่าวสาร ติดตามผลการส่งเสริม

(5) การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ (informal contact) ได้พบเกษตรกร โดยบังเอิญ เพื่อพูดคุยซักถามปัญหา

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มบุคคล (group method) ได้แก่

(1) การประชุมกลุ่ม (group meeting) ช่วยในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่างๆ ระหว่างทุกคนที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาส ปรึกษาหารือกัน

(2) การฝึกอบรม (training) ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ (learning) หรือเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์

(3) การสาธิต (demonstration) ใช้การบรรยายประกอบการแสดง ทำให้ ผู้เรียนได้ฟังและได้เห็นไปพร้อมกัน การสาธิตแบ่งเป็น 2 แบบ

ก. การสาธิตวิธี (method demonstration) เป็นการแสดงให้เห็นถึง วิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเป็นลำดับไป

ข. การสาธิตผล (result demonstration) การแสดงเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการปฏิบัติที่ได้ปรับปรุงหรือที่ได้มีการวิจัยค้นคว้า สามารถนำไปปฏิบัติได้ในท้องถิ่น

(4) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (field trip or study tour) มีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่นซึ่งได้ทำสำเร็จแล้ว มีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น

3) การส่งเสริมแบบมวลชน (mass method) โดยสื่อสารมวลชนจะช่วยให้การส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม ใช้กับคนจำนวนมากๆ ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

- (1) เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ (printed matter)
- (2) ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ (poster)
- (3) หนังสือพิมพ์ (newspapers)
- (4) วิทยุ (radio)
- (5) โทรทัศน์ (television)
- (6) ภาพยนตร์ (motion pictures)
- (7) การจัดนิทรรศการ (exhibition or exposition)

4.3.2 วิธีการส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ ได้แก่

1) การส่งเสริมโดยการเลือกการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว มีข้อสมมุติว่าถ้าผู้รับการเปลี่ยนแปลงพบว่าเขาปฏิบัติได้ผลเป็นการง่ายที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอื่นๆ ภายหลัง

2) การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลายๆ เรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ส่งเสริมให้ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งโดยการปรับปรุงปัจจัยการผลิตหลายๆ อย่างตามความจำเป็น

3) การส่งเสริม โดยการเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน คำนิยามว่าฟาร์มและบ้านรวมกันเป็นหน่วยเดียว และคำนึงว่าทำอะไรจึงจะทำให้ฟาร์มและบ้านเรือนในลักษณะที่ครอบคลุมที่รายได้สุทธิสูง

4) การส่งเสริม โดยการเลือกท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเป็นเป้าหมาย โดยการส่งเสริมเน้นเฉพาะพื้นที่ลักษณะของการผลิตและการเกษตรที่เฉพาะพื้นที่นั้น

4.3.3 วิธีการส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ ได้แก่

1) การใช้ change agent ที่มีความรู้แบบกว้าง โดยถ่ายทอดแบบทั่วไปไม่เป็นรายวิชา หรือเฉพาะอย่าง

2) การใช้ทีมนักวิชาการ (team approach) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเข้าไปในหมู่บ้านเป็นทีม

3) การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย (interagency หรือ cooperative approach) ร่วมกันทำงานพร้อมกันหรือประสานกันในการพัฒนาการเกษตร

4) การใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน (change agent as mass media approach) โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่างๆ มาเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดของเกษตรกร

4.3.4 วิธีการส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology oriented) วิชาการของเทคโนโลยีสารสนเทศจะเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดและเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

4.3.5 วิธีการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์ (community oriented) การประสานงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะผสมผสานกันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ของเกษตรกร ตลอดจนผู้สนใจในการพัฒนาการเกษตร ตลอดจนผู้สนใจในการพัฒนาการเกษตรในลักษณะครบวงจร

4.4 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

สมจิต โยธะคง และเฉลิมศักดิ์ คุ้มศิริ (2553:4) สรุปรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรได้ดังนี้

4.4.1 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน เป็นรูปแบบหรือรูปแบบแรกๆ ที่นำมาใช้งานส่งเสริมการเกษตรทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย รูปแบบนี้จะมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ การฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรในหลักสูตรที่กำหนด และการเยี่ยมเยียน เจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมเยียนเกษตรกรถึงไร่นาเป็นรายปี รูปแบบนี้ได้รับการปรับปรุงหลายครั้งโดยกรมส่งเสริมการเกษตร

4.4.2 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว รูปแบบนี้เคยใช้มาแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษที่เรียกว่าการบริการเบ็ดเสร็จ คือการที่เกษตรกรเข้ามารับบริการที่เดียวจะได้ทุกอย่างกลับไปเบ็ดเสร็จ รูปแบบนี้จะแบ่งอยู่ที่ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่ทำการอยู่ตามทั่วประเทศ

4.4.3 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรแบบการมีส่วนร่วม รูปแบบนี้กรมส่งเสริมการเกษตรนำมาใช้กับโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา โดยการได้รับคำแนะนำจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ การมีส่วนร่วมเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติมากขึ้น ทำให้รู้จักการช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น

4.4.4 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร แบบการบูรณาการ เป็นรูปแบบที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาทางส่งเสริมที่ใช้เพียงรูปแบบเดียว แล้วมีข้อจำกัด เพราะการบูรณาการเป็นการทำสิ่งให้เห็นว่าพร้อมให้เกิดความสมบูรณ์ รูปแบบนี้จะนำมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรโดยการบูรณาการโครงการเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบโซ่เครือข่ายหรือระบบวงจร ผลการใช้รูปแบบนี้กับงานส่งเสริมการเกษตรทำให้ประหยัดคน งบประมาณ และการลดความขัดแย้ง

5. นโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ (MRCF)

กรมส่งเสริมการเกษตร (2557 : 2-16) ระบุว่าบุคลากร คือ หัวใจของกรมส่งเสริมการเกษตร เราทำงานกับคน (เกษตรกร) ด้วยคน (เจ้าหน้าที่) ดังนั้นจึงมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เจ้าหน้าที่ให้มีบทบาทและตัวตนที่ชัดเจนในการเป็นนักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพ คือเป็น Smart Extension Officer สามารถเป็นผู้จัดการ การเกษตรในพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานให้สามารถรองรับภารกิจต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้รูปแบบ MRCF system เพื่อให้เกษตรกรเป็น Smart Farmer

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้กำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงาน ส่งเสริมการเกษตร ประจำปี 2557 โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งที่ดีที่สุด (Change to the Best) ในปี 2557นี้ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรโดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เห็นบทบาท ตัวตนของนักส่งเสริมการเกษตรอย่างชัดเจนในฐานะของผู้จัดการการเกษตรในพื้นที่ และผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ประจำปี 2557 ได้แก่ การบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ การบริหารจัดการข้อมูล และการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งจะมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงใน 2 ส่วน คือ

- 1) เจ้าหน้าที่ ต้องเปลี่ยนแปลงสู่ Smart Extension Officer และเป็นผู้จัดการการเกษตรในพื้นที่
- 2) ระบบการส่งเสริมการเกษตร จากระบบ T & V system เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบ MRCF system

สำหรับแนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้

1. การบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ให้ยึดพื้นที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา, มองภาพของ พื้นที่-คน-สินค้า เข้าด้วยกัน, เป้าหมายหลักคือการพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเกษตรกรองค์กรเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน, นักส่งเสริมการเกษตร เป็นแกนหลักในการประสาน ผู้ที่เกี่ยวข้อง, ในปี 2557 จะขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ของ Smart Extension Officer

ต้นแบบในทุกอำเภออย่างน้อยอำเภอละ 1 จุด และปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร โดยใช้รูปแบบ MRCF system

M : Mapping คือการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตรียมเข้าทำงานในพื้นที่โดยเน้นการใช้ข้อมูลแผนที่

R : Remote Sensing คือการประสานและให้บริการเกษตรกรด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลจากระยะไกล

C : Community Participation คือ การใช้วิธีการจัดเวทีชุมชนในการทำงานและร่วมดำเนินการกับเกษตรกร ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม

F : Specific Field Service คือ การเข้าทำงานในพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจงโดยมีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

2. การบริหารจัดการข้อมูล ทำงานบนพื้นฐานของข้อมูล จุดสำคัญคือต้องเข้าใจในงานที่ทำ สามารถจัดทำและใช้ข้อมูลได้ ใช้ข้อมูลแผนที่ในการทำงาน ใช้ข้อมูลในการเข้าพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ให้บริการแบบเฉพาะเจาะจง จัดระบบให้นักส่งเสริมและเกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวก และปรับปรุงระบบข้อมูลทะเบียน ทั้ง ทบก.(ทะเบียนเกษตรกร) และ ทพศ.(ทะเบียนพืชเศรษฐกิจ) ให้มีประสิทธิภาพ

3. การบริหารจัดการองค์กร ให้ความสำคัญด้านการจัดโครงสร้างองค์กร ด้านบุคลากร ด้านวิธีการทำงาน และด้านการสื่อสาร

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ใน 3 ประเด็นหลักต้องการให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลง คือ นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีบทบาทและอัตลักษณ์ที่ชัดเจน เป็นที่รู้จักและยอมรับของเกษตรกรและคนทั่วไป มีระบบและกลไกการทำงานในพื้นที่ที่เกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย มีการทำงานร่วมกันและทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ โดยทำงานในรูปแบบ MRCF system ส่วนเรื่องข้อมูล มุ่งเน้นให้นักส่งเสริมการเกษตรทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นปัจจุบัน ตรวจสอบได้ และเป็นที่เชื่อถือ สำหรับการบริหารจัดการองค์กรต้องปรับในเรื่องโครงสร้างขององค์กร บุคลากร วิธีการทำงานและการสื่อสารเพื่อให้สามารถสนับสนุน การทำงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่และภารกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 จากการตรวจเอกสารมีการศึกษาเกี่ยวกับด้านความคิดเห็นและการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรต่อระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่รวมถึงปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร ดังต่อไปนี้

6.1 ด้านความคิดเห็นและการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ยุพเรศ เชาว์วิทยา (2556 : 74-82) ศึกษาการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรของเกษตรตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรตำบลในภาพรวม ต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นด้วยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วชิรา ไผ่เจริญมงคล และคณะ (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2551-2552 ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยมากกับระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ ส่วนในทางปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

สุทธิพันธ์ พรหมสุภา และคณะ (2551 : 18-32) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ ปี 2551 พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยกับระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ในระดับมาก และเห็นด้วยกับการทำงานระดับอำเภอตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ในระดับมาก เห็นด้วยกับการจัดทำข้อมูลการเกษตรตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ในระดับมาก

ปรีชา สุทธิธรรม (2547 : 40-45) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตที่ 2 (ภาคตะวันตก) ตามระบบส่งเสริมการเกษตรพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลเข้าใจระบบส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลางและในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อระบบส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง และในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลางเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับอำเภอเข้าใจระบบส่งเสริมการเกษตรระดับมากในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อระบบส่งเสริมการเกษตรในระดับมากและในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรไปปฏิบัติงานในระดับปานกลาง

สมเกียรติ ขาวสมบูรณ์ (2537: บทคัดย่อ) ศึกษาการคาดหวังของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดลำปางต่อระบบส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

การเกษตรในจังหวัดลำปาง มีความพึงพอใจในงานระดับปานกลาง มีความต้องการความสำเร็จอยู่ในระดับสูง และมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันสำหรับการคาดหวังต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการคาดหวังว่า สามารถปฏิบัติงานภายใต้ระบบการส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ได้สำเร็จในระดับมาก ในด้านปัญหาของเจ้าหน้าที่พบว่า มีปัญหาด้านการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ปัญหางบประมาณมีไม่เพียงพอทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้

6.2 ด้านข้อเสนอแนะ

วชิรา ไฝเจริญมงคล และคณะ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2551-2552 พบข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร ดังนี้ ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างความเข้าใจระบบการดำเนินงานตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับตำบล ส่วนระบบสนับสนุนการปฏิบัติงาน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยปานกลางในการนำไปปฏิบัติ และคิดว่าการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับ ประเทศ จะช่วยให้ระบบส่งเสริมการเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ยุพเรศ เชาว์วิทยา (2556: 82-83) ศึกษาการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรของเกษตรตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าสำหรับข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มอัตรากำลังเกษตรตำบลให้เหมาะสมกับจำนวนพื้นที่รับผิดชอบ เกษตรตำบลควรใช้รถยนต์สำนักงาน ควรมีคอมพิวเตอร์เพียงพอให้เกษตรตำบลใช้ในการปฏิบัติงาน

สรุป จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่าการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้อายุงาน ระดับตำแหน่งงาน สังกัดหน่วยงานระดับอำเภอ/จังหวัด ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร จำนวนตำบลที่รับผิดชอบ
2. แหล่งความรู้ ความรู้ความเข้าใจของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
3. ความคิดเห็น ความต้องการการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ต่อระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่
4. ปัญหา ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ต่อระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่